

Ispitni katalog za državnu maturu
u školskoj godini 2019./2020.

ETIKA

Sadržaj

Uvod	5
1. Područja ispitivanja	6
2. Obrazovni ishodi	6
2.1. Teorija	6
2.2. Etička argumentacija	8
3. Struktura ispita.....	9
4. Tehnički opis ispita.....	10
4.1. Trajanje ispita	10
4.2. Izgled ispita i način rješavanja.....	10
4.3. Pribor.....	10
5. Opis bodovanja.....	11
5.1. Vrednovanje prve ispitne cjeline	11
5.2. Vrednovanje druge ispitne cjeline.....	11
6. Primjeri zadataka	13
6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora	13
6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora	13
6.3. Primjer zadatka produženoga odgovora.....	14
6.4. Primjer eseja.....	14
7. Priprema za ispit	16

Napomena: Ispitni materijali iz Etike pisani su sukladno pravopisnoj normi hrvatskoga standardnog jezika (prema Hrvatskome pravopisu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, "<http://www.ihjj.hr/>" www.ihjj.hr, 2013.)

Uvod

Etika je na državnoj maturi izborni predmet.

Ispitni katalog za državnu maturu iz Etike temeljni je dokument ispita u kojemu su navedeni i objašnjeni sadržaji, kriteriji te načini ispitivanja i vrednovanja znanja u školskoj godini 2019./2020.

Ispitni katalog usklađen je s odobrenim četverogodišnjim nastavnim planom i programom za Etiku u gimnazijama¹.

U ispitnome je katalogu jasno navedeno što se od pristupnika očekuje u ispit.

Ispitni katalog sadrži sedam poglavlja:

1. Područja ispitivanja
2. Obrazovni ishodi
3. Struktura ispita
4. Tehnički opis ispita
5. Opis bodovanja
6. Primjeri zadataka
7. Priprema za ispit.

U prvome i drugome poglavlju navedeno je što se ispituje u ispit. U prvome su poglavlju navedena područja ispitivanja, a u drugome ključna znanja i vještine koje pristupnik² treba usvojiti.

U trećemu, četvrtome i petome poglavlju opisani su način ispitivanja, struktura i oblik ispita, vrste zadataka te način rješavanja i vrednovanja zadataka i ispitnih cjelina.

U šestome su poglavlju navedeni primjeri zadataka s detaljnim objašnjenjem, a u sedmome poglavlju objašnjeno je na koji se način treba pripremiti za ispit.

¹ Prosvjetni vjesnik, Nastavni plan za prirodoslovne gimnazije, Zagreb, 2003.

² Termin pristupnik u ispitnome katalogu podrazumijeva rodnu razliku te se odnosi i na pristupnice i na pristupnike.

1. Područja ispitivanja

Ispitom iz Etike provjerava se u kojoj mjeri pristupnik zna, odnosno može:

- prepoznati i odrediti specifične etičke pojmove i pojmove srodnih disciplina (filozofske antropologije, političke, socijalne i filozofije prava, primijenjene etike), etička učenja (pojmove i koncepcije iz etičke tradicije), vrijednosne sustave, pojedine probleme koji ulaze u opseg etičkih rasprava te dvojbe i izabrane modele razrješavanja tih dvojbi
- na tekstu primijeniti određena činjenična i konceptualna znanja i argumentacije konkretnih problema iz etike kao filozofske discipline i etičkih problema srodnih područja obuhvaćenih nastavnim planom i programom iz Etike (to uključuje razumijevanje pretpostavaka različitih etičkih učenja i načela, njihovo sustavno izvođenje i analizu, uspoređivanje, kritičko prosuđivanje i vrednovanje te primjenu ovih znanja na različita srodna područja kao izvorišta etičkih promišljanja, općenito razvijanje vlastitoga stava, obranu istoga i time dokaz ovladanosti osnovnim elementima argumentacije).

Sukladno tomu, ispit iz Etike sastoji se od dviju ispitnih cjelina.

Prvom se cjelinom ispituju **znanja o određenim pojmovima, koncepcijama i problemima**, a drugom cjelinom **etička argumentacija** u eseju.

2. Obrazovni ishodi

U ovome su poglavlju za svako područje ispitivanja navedeni obrazovni ishodi, odnosno konkretni opisi onoga što pristupnik mora znati i razumjeti da bi ostvario željeni rezultat u ispitu državne mature iz Etike.

2.1. Teorija

Poznavanje teorije podrazumijeva da pristupnik zna:

- odrediti temeljne pojmove iz područja filozofske etike:
 - praktička filozofija, etika, moral (subjektivni i objektivni), čudorednost, vrlina (krepost), djelovanje, vrijednosti, slobodna volja, htijenje, moralni osjećaj, moralna dužnost, moralno iskustvo, moralna refleksija, osoba kao moralni subjekt, moralni identitet, moralna svijest, savjest, povreda savjesti, dostojanstvo, moralna načela, moralne norme, moralne vrijednosti, ideali, idoli, autonomija, heteronomija, legalitet, moralitet, zlatno pravilo, najviše dobro, moralno dobro, moralno ispravno, moralno opravdanje, moralna odgovornost, moralno zlo, moralna dvojba, moralna krivnja
- objasniti različita etička uporišta i njihova načela:
 - aksiologija, deskriptivna etika, normativna etika, metaetika, teleološka etika, deontološka etika (etika dužnosti), etika vrijednosti, etika skrbi, etički relativizam, etički univerzalizam, način utemeljenja vrijednosti (etički formalizam, sadržajno određenje vrijednosti), etika vrline (aretaičke etike), intelektualistička etika, eudaimonizam, hedonizam, utilitarizam, konzumerizam, perfekcionizam, analitička filozofija jezika i problem utemeljenja pojma dobra, kognitivizam

- i nonkognitivizam, preskriptivizam, emotivizam, intuicionizam, etika diskursa, etika odgovornosti
- objasniti etičke teorije ovih autora:
 - Sokrat, Platon, Aristotel, Hume, Kant, Mill, Bentham, Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche, Moore, von Wright, Habermas, Scheler, Rawls
- odrediti pojmove mitskih i religijskih izvora etike:
 - mit, religija, bogovi, heroji, idoli, žrtva, sudbina, imanencija dobra i zla, stradanje, hybris, kozmički poredak, antropomorfizam, Bog, božansko podrijetlo moralnoga zakona, dobro i zlo kao teološki pojmovi, objava, eshatologija, božja providnost, predestinacija, iskušenje, grijeh, oprost, ljubav, milosrđe, Božja kazna, slobodna volja i ekumenizam
- prepoznati neke povijesne, mitske i religijske izvore i učenja:
 - mitove (npr., mit o Edipu, Prometeju, Faustu), bajke, religiozne mitove i legende (biblijski mit o Adamu i Evi, legende o Isusu Kristu, Buddhi), Sveto pismo
- odrediti osnovne postavke kršćanstva (katolicizam, pravoslavlje, protestantizam), židovstva, islama, hinduizma i budizma
- odrediti temeljne pojmove iz područja filozofijske antropologije:
 - čovjek, priroda, nastanak čovjeka, evolucionizam, darvinizam, kreacionizam, ljudska egzistencija, tehnika, tehnologija, tehnološki razvoj, antropocentrizam, biocentrizam, duh, život, duša, tijelo, osobnost, ljudska priroda (urođena, stečena), ljudska sloboda
- objasniti različita shvaćanja biti čovjeka, prirode, ljudske prirode, položaja i uloge čovjeka u prirodi,

- nastanka i razvoja čovjeka, njegova tehničkoga i tehnološkoga razvoja, odnosa prirode i duha, duše i tijela, slobode i nužnosti, razvoja moralne svijesti kroz učenja Aristotela, Augustina, Kanta, Descartesa, Bacona, Hobbesa, Rousseaua, Schelera i Kohlberga
- odrediti određene pojmove iz područja primijenjene etike:
 - znanost, biotehnologija, kloniranje, genetičko inženjerstvo, genska manipulacija, genom, genetika, genska terapija, kvaliteta života, život (biološko-organska kategorija), zdravlje, bolest, ovisnost, biosfera, biosustav, biodiverzitet, vegetacija, ekologija, ekosustav, umjetna oplodnja in vivo/in vitro, pobačaj, doniranje i presađivanje organa, eugenika, trgovanje organima, palijativna medicina, autonomija bolesnika, pravo na život, eutanazija, dostojanstvo bolesnika, pokusi na ljudima, konzumerizam, paternalizam, kompetitivnost, progres znanosti, ravnopravnost spolova, kontrola rađanja, etički kodeksi i zakletve
- prepoznati i objasniti temeljne probleme:
 - ekoetike, etike zaštite okoliša, bioetike, etičkih aspekata biotehnologije, medicinske etike, profesionalnih etika, patocentrizma, ekocentrizma, etika znanstveno-tehnološkoga razvoja, etičkih kodeksa i zakletvi kroz poznavanje teorija ili tekstova Hipokrata, Jonasa, itd.
- objasniti izabrane pojmove iz područja političke, socijalne i pravne filozofije:
 - ljudska zajednica i institucije (država, pravni, politički, ekonomski, klasni, obiteljski sustav), sukobi (vjerski, politički, moralni, ekonomski, socijalni, ideološki), opće dobro, pravednost (kao etički i politički pojam), socijalna jednakost, pojedinačni interes, psihološki egoizam, etički

- egoizam, uzajamnost, sloboda, prirodno stanje, društveni ugovor (prirodno stanje i političko stanje), prirodno pravo, pozitivno pravo, politički poredak, demokracija, snošljivost (tolerancija), pluralizam, moć, autoritet (racionalni, iracionalni), pravne norme, pravna država, legitimnost, suverenost, narod, ljudska prava (građanska i politička prava), generacije ili vrste ljudskih prava, politička jednakost, politička sloboda i odgovornost, svjetski mir, kozmopolitizam, međunarodne organizacije i suradnja
- objasniti osnovne ideje grčkoga shvaćanja ljudske zajednice i pravednosti, zakona (*nomos*) i ljudske prirode (*physis*), odnosa etičkoga i političkoga te novovjekovne teorije narodnoga suvereniteta, prirodnih prava, jednakosti i slobode, teorije prirodnoga stanja i društvenoga ugovora te političke filozofije liberalizma, socijalizma, republikanizma, kršćanskoga socijalnoga nauka, moderne demokracije i ljudskih prava kroz učenja Platona, Aristotela, sofista, Machiavellija, Morusa, Hobbesa, Locke, Rousseaua, Bentham, Milla, Kanta, Marxa, Habermasa i Rawlsa.

2.2. Etička argumentacija

Vještina etičke argumentacije podrazumijeva da pristupnik na tekstovima ili dijelovima etičkih rasprava zna:

- usporediti temeljne etičke pojmove unutar različitih etičkih učenja
- izvesti, opisati, generalizirati moralna načela nekih djelovanja, primijeniti različite etičke argumentacije, izvoditi vrijednosti prema kojima se neka (u tekstu opisana) djelovanja ostvaruju i podvrći ih kritici, pronaći u tekstu i izvesti moguće etičke posljedice različitih vrijednosnih sudova
- argumentirano suprotstaviti i vrednovati:
 - razloge moralnih sukoba na razini međuljudskih odnosa i individualnih moralnih dilema, različite sustave vrijednosti, sustave običajnosti i etičke sustave iz perspektive njihove praktičke funkcionalnosti
- rješavati moralne sukobe i dileme iz perspektive vlastitoga sustava vrijednosti ili nekoga zadanoga etičkoga modela
- vrednovati različite modele moralnoga ponašanja
- prosuđivati različite etičke koncepcije (opće i primijenjene etike) iz aspekta njihova utemeljenja, kriterija važenja i uvjeta poopćavanja
- potkrijepiti ispravnim primjerom zadani tekst
- na primjeru objasniti različite razine moraliteta: moralno djelovanje, moralne prosudbe i etičku refleksiju.

3. Struktura ispita

Ispit iz Etike sastoji se od dviju ispitnih cjelina koje sadržavaju ukupno **26** zadataka, a pristupnik u ispitu može ostvariti **55 bodova**.

Prvom ispitnom cjelinom ispituju se znanja o izabranim pojmovima, koncepcijama i problemima, a drugom cjelinom ispituje se vještina argumentacije kroz analizu ponuđenoga teksta ili tekstova etičke problematike.

Prva ispitna cjelina sastavljena je od **25** zadataka i donosi ukupno **25 bodova**.

U tablici 1. prikazana je strukturu prve ispitne cjeline.

Tablica 1. Struktura prve ispitne cjeline

VRSTA ZADATAKA	BROJ ZADATAKA	BROJ BODOVA
Zadatci višestrukoga izbora	15	15
Zadatci kratkoga odgovora	7	7
Zadatci produženoga odgovora	3	3

Drugu ispitnu cjelinu čini zadatak esejskoga tipa koji donosi ukupno **30 bodova**.

Pristupnici trebaju sastaviti esej (između 500 i 600 riječi) na temelju ponuđenoga teksta ili tekstova.

Tekstovi mogu biti etički odlomci iz filozofijske literature ili nefilozofijski (književni, novinski ili sl.).

Tekstovi će biti popraćeni smjernicama za pisanje eseja.

U tablici 2. prikazana je struktura druge ispitne cjeline.

Tablica 2. Struktura druge ispitne cjeline

VRSTA ZADATAKA	BROJ ZADATAKA	BROJ BODOVA
Zadatak esejskoga tipa	1	30

4. Tehnički opis ispita

4.1. Trajanje ispita

Ispit iz Etike traje **120 minuta** bez stanke.

Pristupnik može sam rasporediti vrijeme rješavanja prvoga i drugoga dijela ispita.

Vremenik provedbe bit će objavljen na mrežnoj stranici Nacionalnoga centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja (www.ncvvo.hr).

4.2. Izgled ispita i način rješavanja

Pristupnik dobiva sigurnosnu vrećicu u kojoj su dvije ispitne knjižice, list za koncept, list za odgovore i dva lista za ocjenjivače.

Važno je pažljivo pročitati tekst općih uputa i tekst uputa za rješavanje zadataka i označavanje točnih odgovora.

Dodatno, uz svaku vrstu zadataka priložena je uputa za rješavanje. Čitanje ovih uputa je bitno jer je u njima naznačen i način obilježavanja točnih odgovora.

U zadacima zatvorenoga tipa (zadatci višestrukoga izbora) pristupnik mora označiti točne odgovore

znakom X na listu za odgovore. Ako pristupnik označi više od jednoga odgovora, zadatak će se bodovati s 0 (nula) bodova bez obzira na to što je među označenima i točan odgovor.

U zadacima otvorenoga tipa (zadatci kratkoga i produženoga odgovora) pristupnik mora odgovoriti kratkim odgovorom s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom (zadatci kratkoga odgovora) ili odgovoriti s nekoliko rečenica (zadatci produženoga odgovora) na za to predviđeno mjesto u ispitnoj knjižici. Ako pristupnik pogriješi, treba precrtati netočan odgovor, staviti ga u zagradu, napisati točan odgovor i staviti skraćeni potpis pokraj točnoga odgovora.

Prilikom pisanja eseja pristupnici mogu upotrebljavati list za koncept, ali na kraju moraju svoj esej čitko prepisati na list za čistopis.

4.3. Pribor

Tijekom pisanja ispita iz Etike dopušteno je upotrebljavati isključivo kemijsku olovku kojom se piše plavom ili crnom bojom.

5. Opis bodovanja

Pristupnik u ispitu može ostvariti 55 bodova.

5.1. Vrednovanje prve ispitne cjeline

Svaki točno obilježen odgovor na zadatak u prvoj ispitnoj cjelini donosi jedan bod. Uspješnim rješavanjem prve ispitne cjeline pristupnik može ostvariti maksimalno 25 bodova.

5.2. Vrednovanje druge ispitne cjeline

Uspješno napisan esej u drugoj ispitnoj cjelini ukupno donosi 30 bodova.

Eseje pristupnika vrednuju osposobljeni ocjenjivači prema jedinstvenoj ljestvici za procjenu.

U svakome eseju vrednuje se:

- primjerena upotreba pojmova
- argumentacija
- primjerenost primjera i navoda
- kompozicija
- upotreba jezika³.

U tablici 3. prikazana je općenita ljestvica za vrednovanje eseja a u nastavku kataloga nalazi se primjer eseja.

Tablica 3. Ljestvica za vrednovanje eseja

PRIMJERENA UPOTREBA POJMOVA (RAZUMIJEVANJE 5 KLJUČNIH POJMOVA)	
Svaki se pojam boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)	
Pristupnik u eseju uopće ne određuje tražene pojmove ili pokazuje neznanje i nerazumijevanje traženih pojmova kroz posve pogrešno određenje pojma.	0 bodova
Pristupnik u eseju pokazuje poznavanje pojma određujući ga (definicijom ili povezivanjem s osnovnom mišlju iz teksta), ali ga dalje ne pojašnjava ili je pojašnjenje posve ili djelomično pogrešno.	1 bod
Pristupnik u eseju pokazuje poznavanje pojma određujući ga (definicijom ili povezivanjem s osnovnom mišlju iz teksta), pojašnjava ga svojim riječima na način da se u njegovu objašnjenju ne može pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje pojma.	2 boda
ARGUMENTACIJA (RAZRADA TRIJU POSTAVLJENIH PROBLEMA)	
Svaki se čimbenik argumentacije boduje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Za ocjenjivače će biti navedeni primjeri za svaki od navedenih kriterija.)	
Pristupnik u eseju uopće ne objašnjava zadane probleme.	0 bodova
Pristupnik u eseju nudi nedorečeno objašnjenje problema, ali ga dalje ne pojašnjava ili je pojašnjenje posve ili djelomično pogrešno.	1 bod
Pristupnik u eseju pojašnjava problem svojim riječima na način da se u njegovu objašnjenju ne može pronaći ništa što bi upućivalo na pogrešno razumijevanje problema, no objašnjenje ostaje na razini zadanih tekstova (argumenti izvedeni samo ponavljanjem dijelova ponuđenih tekstova).	2 boda
Pristupnik u eseju sustavno razrađuje problem odabranim argumentima (koji prelaze okvire onoga što je rečeno u samim tekstovima).	3 boda

³ Gramatičke pogreške neće se negativno bodovati.

PRIMJERENOST PRIMJERA I NAVODA (OCJENJUJE SE U CJELINI)	
Primjera ili navoda u eseju nema ili su irelevantni za zadanu temu.	0 bodova
Primjeri ili navodi djelomično potkrepljuju argumentaciju.	1 bod
Primjeri ili navodi primjereno potkrepljuju argumentaciju.	2 boda
KOMPOZICIJA (POSTAVLJANJE PROBLEMA, RAZRADA PROBLEMA, ZAKLJUČAK) <i>Svaki se element kompozicije boudje zasebno prema priloženoj ljestvici. (Nije nužno da se elementi u eseju pojavljuju navedenim redoslijedom.)</i>	
POSTAVLJANJE PROBLEMA	
Pristupnik u potpunosti pogrešno razumije smjernice i temu eseja te na njih nije odgovorio.	0 bodova
Pristupnik uočava problem, ali je njegova formulacija pojednostavljena (nije na dovoljnoj razini općenitosti – banalizirana je, svodi razinu ponuđenih tekstova na razinu koja ne uključuje poznavanje tekstova, terminologije, koncepcija) ili je neprecizna (na previsokoj razini apstrakcije, postavlja problem preopćenito – ne vezuje ga uz ponuđene tekstove niti uz neku drugu koncepciju).	1 bod
Pristupnik uočava problem, njegova je formulacija precizna i primjerena zahtjevima eseja (smjernicama i temi), ukazuje na poznavanje terminologije i na razumijevanje zadanih tekstova i koncepcija te je određena svrha rasprave – u kojem će smjeru cijela daljnja rasprava ići.	2 boda
RAZRADA PROBLEMA	
Pristupnikova razrada ne slijedi iz postavljenoga problema, zapada u protuslovlje, a ne primjećuje to u daljnjoj argumentaciji.	0 bodova
Pristupnikova razrada slijedi iz postavljenoga problema, ali je pojednostavljena (preuska) ili neprecizna (preširoka).	1 bod
Pristupnikova razrada slijedi iz postavljenoga problema, obuhvaća sve implikacije koje iz njega slijede (u skladu sa smjernicama za pisanje eseja).	2 boda
ZAKLJUČAK	
Zaključka nema ili ne proizlazi iz razradbe postavljenoga problema.	0 bodova
Zaključak slijedi iz razradbe postavljenoga problema, ali je pojednostavljen i neprecizan.	1 bod
Zaključak slijedi iz razradbe postavljenoga problema, navedene su i objašnjene posljedice koje iz nje slijede. Pristupnik uzima u obzir sve ključne argumente iz razradbe te oblikuje svoj sud ili dvojbu.	2 boda
UPOTREBA JEZIKA	
KONSTRUKCIJA REČENICA	
Konstrukcije rečenica su uglavnom nejasne.	0 bodova
Konstrukcije rečenica su uglavnom jasne.	1 bod
STRUČNI NAZIVI	
Neispravno pisanje i upotreba stručnih naziva.	0 bodova
Ispravno pisanje i upotreba stručnih naziva (svih).	1 bod
OSOBA IMENA	
Neispravno napisano osobno ime.	0 bodova
Ispravno napisana osobna imena (sva).	1 bod

6. Primjeri zadataka

U ovome su poglavlju navedeni primjeri zadataka. Uz svaki primjer zadatka ponuđeni su uputa, točan odgovor, obrazovni ishod i način bodovanja.

6.1. Primjer zadatka višestrukoga izbora

Zadatak višestrukoga izbora sastoji se od upute (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu), osnove (u kojoj je postavljen zadatak) te četiriju ponuđenih odgovora od kojih je **jedan** točan.

U sljedećem zadatku od više ponuđenih odgovora samo je **jedan** točan. Točan odgovor morate označiti znakom X na listu za odgovore.

Što je prema utilitarističkim etičkim teorijama kriterij za prosuđivanje vrijednosti moralnoga djelovanja?

- A. motiv djelovanja
- B. posljedice djelovanja
- C. dužnosti u djelovanju
- D. karakter djelatnika

TOČAN ODGOVOR: B

OBRAZOVNI ISHOD: objasniti različita etička uporišta i njihova načela

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor, odgovor nije označen ili je označeno više odgovora

6.2. Primjer zadatka kratkoga odgovora

Zadatak kratkoga odgovora sastoji se od upute (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i osnove (najčešće pitanja) u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite kratkim odgovorom (riječju, s nekoliko riječi ili jednostavnom rečenicom). Odgovor upišite samo na predviđeno mjesto u ovoj ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Koju vrlinu prema Platonu ostvaruje cjelina dobro uređene države koja počiva na skladu umjerenosti, hrabrosti i razboritosti?

TOČAN ODGOVOR: vrlinu pravednosti

OBRAZOVNI ISHOD: navesti, prepoznati, odrediti i objasniti osnovne ideje grčkoga shvaćanja ljudske zajednice i pravednosti, zakona (*nomos*) i ljudske prirode (*fizis*), odnosa etičkoga i političkoga te novovjekovne teorije narodnoga suvereniteta, prirodnih prava, jednakosti i slobode, teorije prirodnoga stanja i društvenoga ugovora te političke filozofije liberalizma, socijalizma, republikanizma, kršćanskoga socijalnoga nauka, moderne demokracije i ljudskih prava kroz učenja Platona, Aristotela, sofista, Machiavellia, Morusa, Hobbesa, Lockeja, Rousseaua, Bentham, Milla, Marxa, Habermasa i Rawlsa

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden

6.3. Primjer zadatka produženoga odgovora

Zadatak produženoga odgovora sastoji se od upute (u kojoj je opisan način rješavanja zadatka i koja je zajednička za sve zadatke toga tipa u nizu) i osnove u kojoj je zadano što pristupnik treba odgovoriti.

U sljedećem zadatku odgovorite s nekoliko rečenica, jasno i sažeto, usmjeravajući se na ono što je bitno za zadatak.

Odgovor upišite **samo** na predviđeno mjesto u ovoj ispitnoj knjižici.

Ne popunjavajte prostor za bodovanje.

Definirajte antropocentrizam kao etičko stajalište.

TOČAN ODGOVOR: Antropocentrizam je etičko stajalište prema kojem je čovjek jedini predmet etičkoga interesa i moralne skrbi.

OBRAZOVNI ISHOD: odrediti temeljne pojmove iz područja filozofske antropologije

BODOVANJE:

1 bod – točan odgovor

0 bodova – netočan odgovor ili odgovor nije naveden

6.4. Primjer eseja

Pozorno pročitajte navedene tekstove. Prema ponuđenim smjernicama napišite esej s jasnom strukturom: uvodnim dijelom (postavljanjem teze ili hipoteze), središnjim dijelom (analizom i argumentacijom) i zaključkom (sintezom).

Tekst treba sadržavati između 500 i 600 riječi.

Možete upotrebljavati list za koncept, ali ne zaboravite esej uredno prepisati na list za čistopis.

Tekst 1

Prema načelu najveće sreće, krajnji cilj s obzirom na koji i radi kojeg su sve druge stvari poželjne (bilo da razmatramo naše vlastito dobro ili dobro drugih ljudi) jest život koji je što je moguće više izuzet od boli i što je moguće više bogat ugodama, oboje u pogledu kvalitete i kvantitete; provjera kvalitete i pravilo za njeno odmjeravanje u odnosu na kvantitetu jest sklonost što je osjećaju oni koji su u svojim iskustvenim prilikama – kojima treba dodati njihove navike samosvijesti i samopromatanja – najbolje opremljeni sredstvima za uspoređivanje. Ovo je, budući da prema utilitarističkome mišljenju predstavlja svrhu ljudskog djelovanja, također nužno standard moralnosti; moralnost se shodno tome može definirati kao pravila i propisi za ljudsko ponašanje, pridržavanjem kojih se život, onakav kako je opisan, može u najvećoj mogućoj mjeri osigurati svim ljudima; i ne samo njima, već, koliko to priroda stvari dopušta, svim osjećajućim bićima.

John Stuart Mill, *Utilitarizam*

Tekst 2

Princip blaženstva može doduše davati maksime, ali nikada takve koje bi bile sposobne za zakone volje, pa čak ni onda kad bi čovjek sebi napravio objektom opće blaženstvo. Kako se naime spoznaja blaženstva temelji na samim iskustvenim podacima i kako svaki sud o tome mnogo zavisi od mnijenja svakoga, koje je usto samo veoma promjenljivo, to doduše uvijek mogu da opstoje generalna, ali nikada univerzalna pravila, tj. takva koja u prosjeku najčešće odgovaraju, ali ne takva koja moraju važiti u svako doba i nužno. Prema tome se na njima ne mogu osnovati nikakvi praktički zakoni. Upravo zato što se ovdje neki objekt volje mora napraviti osnovom njezina pravila, pa mu dakle mora prethoditi, može se to pravilo osnivati samo na onom što se osjeća, i odnositi se samo na to, dakle osnivati se na iskustvu, a tu različitost suda mora biti beskonačna. Prema tome taj princip ne propisuje svim umskim bićima upravo ista praktička pravila, premda stoje pod jednom zajedničkom titulom, naime pod titulom blaženstva. No moralni se zakon pomišlja kao objektivno nuždan samo zato što treba da važi za svakoga koji ima uma i volje.

(...)

Što treba činiti prema principu autonomije volje, najobičnijemu je razumu posve lako i bez teškoća uvidjeti; što treba činiti pod pretpostavkom heteronomije volje, teško je uvidjeti i zahtijeva poznavanje svijeta; tj. što je dužnost, pokazuje se svakome samo od sebe; ali što donosi pravu trajnu korist, svaki je put, ako ta korist treba da se protegne na cijeli opstanak, obavijena neprodornom tamom i zahtijeva mnogo mudrosti da se praktički za to udešeno pravilo samo i na podnošljiv način pomoću spretnih izuzetaka prilagodi svrhama života.

Immanuel Kant, *Kritika praktičkog uma*

Tema eseja: Svrha ljudskoga djelovanja

U eseju odredite pojmove: načelo sreće ili blaženstva, heteronomija volje, iskustvo, načelo poopćivosti (univerzalizacije) i autonomija volje.

Smjernice za pisanje eseja

1. Objasnite što je za Johna Stuarta Milla svrha ljudskoga djelovanja.
2. Objasnite zašto prema Immanuelu Kantu moralna pravila ne mogu biti izvedena iz iskustva.
Koji bi prigovor Kantu mogao uputiti utilitarist?
3. Objasnite Kantovo razlikovanje autonomne i heteronomne etike.

Argumentaciju u eseju potkrijepite primjerima:

1. za hedonističku etiku
2. za djelovanje iz dužnosti.

7. Priprema za ispit

Nastavnik bi u nastavnome procesu trebao pristupnicima razjasniti obrazovne ishode kroz realizaciju važećega četverogodišnjeg gimnazijskog nastavnog programa.

Zbog izrazite složenosti nastavnoga programa Etike, nepokrivenost programa udžbenicima i mnoštvo individualnih pristupa u nastavi Etike, pristupnicima se savjetuje da se tijekom pripreme ispita dodatno savjetuju sa svojim nastavnicima, a posebno da dodatnim individualnim radom iz predložene ispitne literature svladaju cjelinu gradiva.

Obrazovni ishodi pristupnicima mogu služiti kao lista za provjeru usvojenoga znanja.

Za prvi se dio ispita (zadatke zatvorenoga i otvorenoga tipa) pristupnik priprema prema obrazovnim ishodima iz ovoga ispitnoga kataloga, a za drugi dio ispita (zadatak esejskoga tipa) pristupnik treba uz pomoć nastavnika i proučavanjem izvornih tekstova iz udžbenika i dodatne literature vježbati etičku argumentaciju u pisanome obliku.

Za uvježbavanje pisanja eseja pristupnicima se preporučuje upotreba oglednoga primjera esejskoga tipa zadatka iz ovoga ispitnoga kataloga.

Literatura za pripremu ispita iz Etike na državnoj maturi su svi udžbenici koji su propisani i odobreni od Ministarstva znanosti i obrazovanja tijekom protekloga četverogodišnjega razdoblja.

Dodatno:

Boris Kalin, *Povijest filozofije*, udžbenik
(izbor tekstova etičke tematike)

Tomislav Reškovic, *Filozofija*, udžbenik
(izbor tekstova i sinteza etičke tematike)

NAPOMENA:

Nastavnici biraju literaturu prema zahtjevima obrazovnih ishoda.

